

Nr 623.

Av herrar **Åqvist** och **Johanson** i Huskvarna, i anledning av *Kungl. Maj:ts proposition, nr 231, angående anslag till statliga och kommunala beredskapsarbeten m. m.*

I samband med att Kungl. Maj:t i proposition nr 231 till innevarande års riksdag äskat anslag till statliga och kommunala beredskapsarbeten m. m. har Kungl. Maj:t under avdelning »Lån och subventioner till främjande av enskild företagsamhet» (sid. 49 i prop. 231) föreslagit riksdagen att godkänna vissa av chefen för socialdepartementet närmare angivna ändringar i grunderna för användningen av lån och subventioner av ovannämnt slag. I propositionen erinras först om att särskilda utskottet vid 1933 års riksdag förordat, att skilda anslag skulle upptagas för *lån* och *subventioner*. Låneanslaget föreslog utskottet till 10 miljoner kronor, ingående i det stora anslaget om 75 miljoner kronor till arbeten till motverkande av arbetslösheten (se prop. 1933/211). Beträffande subventioner, som också skulle utgå från samma anslag, tillstyrkte utskottet ett belopp av 3.5 miljoner för ändamålet. Anslagen borde givas reservationsanslags karaktär. I motiveringen för anslagen förklarade utskottet, att utskottet icke funnit anledning till erinran mot de villkor för lån eller subventioner, som Kungl. Maj:t förutsatt skola gälla. Utskottet betonade emellertid angelägenheten av att endast sådana företag komme i åtnjutande av stöd, vilka på grund av konjunkturerna tvingats eller, såvitt kunde bedömas, inom en icke avlägsen framtid bleve tvungna, därest hjälp i någon form icke erhöles, att nedlägga sin verksamhet. En ytterligare förutsättning för statligt stöd borde vara, att företagen icke på annan väg kunde erhålla hjälp till sin verksamhet. Företagen borde hava en verklig betydelse ur arbetslöshets-synpunkt. Slutligen framhöll utskottet vikten av att den hjälp, som lämnades ett företag, icke bleve ägnad att medföra arbetslöshet eller eljest menliga verkningar för annat företag.

Vad utskottet sålunda förordat lämnades av riksdagen utan erinran.

Av 1934 års riksdag anvisades ett anslag av 3,000,000 kronor till lån till främjande av enskild företagsamhet. Därjämte medgav riksdagen, att av detta belopp finge användas 500,000 kronor för lån för understödjande av utvidgning eller startande av företag. Vidare medgav riksdagen, att, om så befunes lämpligt och låneanslagets tillgångar vore uttömda, jämväl subventionsanslaget finge användas för utdelande av lån.

I fråga om användningen av de sålunda lämnade anslagen ha i propositionen nr 231 lämnats bl. a. följande upplysningar. Vid de saneringsåtgärder, som vidtagits med stöd av ifrågavarande lån eller subventioner, hade i regel företagens kreditgivande banker lämnat ett intresserat stöd. Vidare upplystes, att bakom flertalet låneansökningar låge närmast en kreditvägran från företagets vanliga bankförbindelse, som funnit företagets genom den industriella krisen eller eljest stegrade kreditanspråk icke motsvaras av er-

bjudna säkerheter. Sättet för bankernas förhållande därvidlag hade naturligtvis tett sig växlande. I många fall torde en kreditvägran hava varit motiverad även under normal konjunktur, i andra fall syntes en sådan vägran påtagligen grundad i en av kreditgivarens uppfattning om dåvarande konjunkturläge föranledd skärpning av den ekonomiska politiken, en skärpning, som i enstaka fall t. o. m. förefallit anmärkningsvärt hård. Med hänsyn till de förändringar i det ekonomiska livet, vilka inträffat efter de senaste årens hjälp- och stödaktioner, ansågos emellertid vissa ändringar i direktiven önskliga för att hjälpen skulle få en karaktär, som bättre motsvarade de ändrade behoven. I propositionen yttras i sådant hänseende bl. a. följande. De för här ifrågavarande ändamål disponibla medlen uppginge för närvarande till omkring 3,296,300 kronor. 1934 års riksdag medgav bl. a., att högst 500,000 kronor finge tagas i anspråk för lån för understödjande av utvidgning eller startande av företag. Av sagda belopp hade hitintills disponerats 478,000 kronor. För nästa budgetår ifrågasattes icke, att anslag till vare sig lån eller subventioner till främjande av enskild företagsamhet komme att äskas av riksdagen. Däremot syntes viss utsträckning av det lämnade medgivandet att disponera medel för understödjande av utvidgning eller startande av företag synnerligen önskvärd. I detta avseende framhölls följande. Den under år 1934 fortgående konjunkturförbättringen hade medfört en väsentlig förändring i låneklientelet. Allt färre lånesökande företag vore sådana, som av konjunkturerna tvingats eller befaras bliva tvingade att nedlägga eller avsevärt inskränka sin verksamhet. I stället framträdde påfallande två andra grupper av hjälpsökande. Den ena gruppen omfattar regressiva eller nedlagda företag, vilkas svårigheter väsentligen bero på andra omständigheter än konjunkturerna, i allmänhet antingen brister i ledningen eller strukturella förändringar i marknadsförhållandena. Till den andra gruppen höra progressiva företag, som anse sig icke kunna med egna medel eller till buds stående bankkredit tillräckligt effektivt utnyttja konjunkturförbättringen, samt vidare uppfinnare och andra grundare av nya företag.

Givet vore att starka skäl ur arbetslöshetssynpunkt tala för att möjlighet beredes att, där så befundes lämpligt, från statens sida lämna stöd till livskraftiga företag, hänförliga till nyssnämnda andra grupp. Härvid erinrades om de pågående utredningarna i syfte att inom de av depressionen svårast drabbade landsdelarna bereda nya sysselsättningsmöjligheter åt befolkningen. Åtgärder av innebörd att i dylika landsdelar skapa nya anläggningar kunde förutses i jämförelsevis stor utsträckning påkalla ekonomisk medverkan från statens sida. Uppenbarligen vore det under dessa omständigheter av vikt, att Kungl. Maj:t disponerade medel för att kunna lämna erforderligt bistånd. Självfallet borde dock tillses, att sådana företag icke startas, som kunde befaras konkurrera ut eller medföra menliga verkningar för redan bestående företag. Kungl. Maj:t torde emellertid härutinnan komma att förfara med tillbörlig försiktighet.

Chefen för socialdepartementet förordade, att hos riksdagen hemställdes om medgivande att av anslagen till främjande av enskild företagsamhet finge,

utöver av riksdagen förut medgivet belopp, användas högst 2,500,000 kronor för understödjande genom lån eller subventioner av utvidgning eller startande av företag. I propositionen hemställdes slutligen, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen bl. a. att godkänna den sålunda förordade ändringen i grunderna för användningen av förut omförmälda anslag till lån och subventioner till främjande av enskild företagsamhet.

Vad som av chefen för socialdepartementet här anförts synes oss i åtskilliga avseenden vara av beskaffenhet att uppväcka starka betänkligheter och gensagor. Redan vid besvarandet av den grundläggande frågan, nämligen huruvida kredit verkligen står eller bör stå ett företag till buds eller om motsatsen är fallet, i den form och det sammanhang, som angives i propositionen, uppstå svårigheter. Redan mångfalden av existerande företag med dessas i oändlighet varierande behov, organisation, marknad etc. göra det hart när omöjligt att från en enda central med begränsade personaltillgångar kunna utan oskälig tidsutdräkt intränga i och rättvist bedöma dessa spörsmål på ett något så när tillfredsställande sätt. Vad som ofta i levande livet visat sig svårt redan för mer eller mindre lokalt betonade banker vållar givetvis nästan oöverstigligen hinder för en eller ett par personer, som väl befinna sig i Kungl. Maj:ts omedelbara närhet, men kanske avlägset från vederbörande rörelse. Den olika inställning till hjälpsökande företag, som intagits av Kungl. Maj:t vid fördelning av lån och subventioner å ena sidan samt kommerskollegium i egenskap av rådgivande fackkunnig institution, å den andra sidan, synes mana till tvekan beträffande lämpligheten av nu tillämpade system och ytterligare understryka ovan antydda svårigheter. Huruvida ett företags bristande livskraft och framgång beror av frånvaron av egen inre styrka eller av lämplig ledare lärer nog ej heller kunna lösas så enkelt, som propositionen måste antagas förutsätta. Med propositionen äro vi visserligen ense uti att det förekommit, att livsdugliga och t. o. m. i viss grad framgångsrika företag helt enkelt strypts med tillhjälp av kreditgivande bank, närmast efter initiativ av konkurrenter på samma område. Uteslutet är väl ej heller att rent politiska intressen kunnat åstadkomma liknande effekt. Men saken torde hava flera sidor att beakta. Det får ej förbises att ett företag, som kommit på fötter genom statsbidrag, bland annat i form av skattebidrag från annat företag i samma bransch, kan just genom denna extraordinära hjälp erhålla kraft att skada det företag, som nödgats ofrivilligt bidraga till hjälpen. Detta torde visserligen ej i så hög grad vara att befara vid exportindustrier. Men då det gäller hemmaindustrien med dess begränsade avsättningsmöjligheter, torde en sådan lika oväntad som ovälkommen följd av stödaktion ej utan vidare kunna avfärdas. Den är både oförsvarlig ur principiell synpunkt och föga tilltalande i praktiken.

Med detta hava vi endast velat exemplifiera hurusom en i och för sig i vissa fall god och välmotiverad hjälpverksamhet understundom kan leda till rakt motsatta och icke önskade eller önskvärda resultat. I detta sammanhang vilja vi erinra om att subventioner och lån av här ifrågavarande slag understundom ej ens komma vederbörande företag själva till godo utan gå mer eller mindre direkt till någon enskild kreditgivare eller borgenär, som, sedan han fått sitt

intresse tillgodosett, saknar anledning att hålla vid liv ett företag, vari han ej längre är intresserad. Härpå har erfarenheten givit belägg.

Men även ovan framhållna olägenheter av skilda slag, som härovan något exemplifierats, kunde anses vara värda att bäras, om blott hela aktionen vore absolut nödvändig eller åtminstone fyllde ett ostridigt behov. Detta kan den dock enligt vår övertygelse ingalunda sägas göra. I varje fall ej nu längre, om den ock under gångna år av svår depression möjligen haft visst fog för sig. Hava det ekonomiska livets svårigheter på senare tid åtminstone i huvudsak övervunnits, synes det också vara på tiden att nu sluta med statlig verksamhet på detta område, som motiverats uteslutande av dessa svårigheter. Landet står för närvarande inför andra uppgifter av oändligt mycket större vikt för det allmänna och den enskilde (vi behöva blott som exempel nämna folkpensioneringen) vilka komma att kräva skattebetalarnas pengar så långt de rimligen kunna påräknas, att man bör synnerligen noga och ingående pröva huruvida de i propositionen ifrågasatta utgifterna äro till verkligt gagn eller ej.

För närvarande finnas säkerligen i landets bank- och andra kreditinrättningar, tillräckliga möjligheter att på rimliga villkor tillfredsställa affärlivets verkliga och legitima kreditbehov. Det torde till och med ibland hava erbjudit sig vissa svårigheter att finna lämpliga kreditobjekt för placering av bankernas medel. De företag, vilka äga verklig livskraft och förutsättningar för utveckling, lära därför ej hava någon svårighet att på vanliga vägar täcka sitt kreditbehov. Att på andra villkor, på skattedragarnas bekostnad, förse sådana företag med rörelsemedel, som de på vanliga vägar kunna erhålla, saknar berättigande och motsvarar ej heller något verkligt samhällsbehov. Hela denna form av hjälpverksamhet tillhör utan tvivel det förgångnas skede. Kan den ej genast avvecklas, bör den i varje fall ej dragas ut på tiden genom nya direktiv och möjligheter till fortsatt tillämpning. Under återopande av vad här ovan anförts få vi därför hemställa,

att riksdagen måtte avslå i propositionen 231 gjord framställning om ändrade direktiv för subventioner och lån till enskild förvärvsverksamhet, avsedda att bestridas av anslag till arbetslöshetens bekämpande, ävensom besluta, att sådana subventioner eller lån så snart omständigheterna medgiva avvecklas.

Stockholm den 3 maj 1935.

Ernst Åqvist.

C. O. Johanson,
Huskvarna.